

Rolnummer 6633
Arrest nr. 53/2018 van 26 april 2018

A R R E S T

In zake : de prejudiciële vragen betreffende artikel 807 van het Gerechtelijk Wetboek, gesteld door de Rechtbank van eerste aanleg Oost-Vlaanderen, afdeling Dendermonde.

Het Grondwettelijk Hof,

samengesteld uit de voorzitters A. Alen en J. Spreutels, de rechters T. Merckx-Van Goey, P. Nihoul, T. Giet en R. Leysen, en, overeenkomstig artikel 60*bis* van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof, emeritus voorzitter E. De Groot, bijgestaan door de griffier F. Meersschaut, onder voorzitterschap van emeritus voorzitter E. De Groot,

wijst na beraad het volgende arrest :

*

* *

I. *Onderwerp van de prejudiciële vragen en rechtspleging*

Bij vonnis van 17 februari 2017 in zake Agnette Van Hee tegen Gerry Merckx, met Patric Lanoye als vrijwillig tussenkomende partij, waarvan de expeditie ter griffie van het Hof is ingekomen op 8 maart 2017, heeft de Rechtbank van eerste aanleg Oost-Vlaanderen, afdeling Dendermonde, de volgende prejudiciële vragen gesteld :

1. « Schendt artikel 807 van het Gerechtelijk Wetboek, de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, samen gelezen met de beginselen van de rechten van verdediging, de loyaleit van de procesvoering en de wapengelijkheid, waar het bepaalt dat een oorspronkelijke eisende partij zijn vordering enkel kan uitbreiden of wijzigen voor zover gebaseerd op een feit of een akte die in de inleidende akte aangevoerd staat, terwijl een degelijke beperking niet bestaat voor de oorspronkelijke verweerder, eiser op tegenvordering ? »;

2. « Schendt artikel 807 van het Gerechtelijk Wetboek, de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, samen gelezen met de beginselen van de rechten van verdediging, de loyaleit van de procesvoering en de wapengelijkheid, waar het bepaalt dat een oorspronkelijke eisende partij zijn vordering enkel kan uitbreiden of wijzigen voor zover gebaseerd op een feit of een akte die in de inleidende akte aangevoerd staat, terwijl een degelijke beperking niet bestaat voor de eiser op tegenvordering, terwijl oorspronkelijke eiser zijn vordering uitbreidt of wijzigt in antwoord op de tegenvordering van de oorspronkelijke verweerder, eiser op tegenvordering ? ».

Memories zijn ingediend door :

- Agnette Van Hee en Patric Lanoye, bijgestaan en vertegenwoordigd door Mr. D. Amelinckx, advocaat bij de balie te Dendermonde;

- de Ministerraad, bijgestaan en vertegenwoordigd door Mr. S. Ronse en Mr. T. Quintens, advocaten bij de balie te Kortrijk.

De Ministerraad heeft een memorie van antwoord ingediend.

Bij beschikking van 17 januari 2018 heeft het Hof, na de rechters-verslaggevers R. Leysen en T. Giet te hebben gehoord, beslist dat de zaak in staat van wijzen is, dat geen terechtzitting zal worden gehouden, tenzij een partij binnen zeven dagen na ontvangst van de kennisgeving van die beschikking een verzoek heeft ingediend om te worden gehoord, en dat, behoudens zulk een verzoek, de debatten zullen worden gesloten op 7 februari 2018 en de zaak in beraad zal worden genomen.

Aangezien geen enkel verzoek tot terechtzitting werd ingediend, is de zaak op 7 februari 2018 in beraad genomen.

De bepalingen van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof met betrekking tot de rechtspleging en het gebruik van de talen werden toegepast.

II. De feiten en de rechtspleging in het bodemgeskil

Bij de Rechtbank van eerste aanleg Oost-Vlaanderen, afdeling Dendermonde, werd door A. Van Hee een vordering ingesteld tegen G. Merckx. De verweerder voor de verwijzende rechter, G. Merckx, heeft vervolgens een tegenvordering ingesteld tegen A. Van Hee. Dit heeft de oorspronkelijke eiseres, A. Van Hee, ertoe gebracht haar vordering uit te breiden. De verwijzende rechter meent evenwel dat die uitbreiding van de vordering niet ontvankelijk is omdat zij niet voldoet aan de voorwaarden vervat in artikel 807 van het Gerechtelijk Wetboek. Die bepaling legt immers een vereiste van materiële samenhang met de oorspronkelijke dagvaarding op.

De verwijzende rechter wijst op het feit dat een dergelijke vereiste enkel aan de oorspronkelijke eiser wordt opgelegd, terwijl de verweerder om het even welke tegenvordering kan instellen. De verweerder beschikt aldus over de mogelijkheid om zich op een compensatie te beroepen met andere rechtsverhoudingen in zijn tegenvordering, terwijl de oorspronkelijke eiser die compensatie niet zou mogen doortrekken naar andere rechtsverhoudingen tussen de partijen, als reactie op de tegenvordering van de oorspronkelijke verweerder. De vraag rijst volgens de verwijzende rechter dan ook of artikel 807 van het Gerechtelijk Wetboek geen schending inhoudt van het gelijkheidsbeginsel en het beginsel van de wapengelijkheid.

III. In rechte

- A -

A.1.1. A. Van Hee, eiseres in het bodemgeskil, en P. Lanoye, vrijwillig tussenkomende partij, stellen vast dat de oorspronkelijke verweerder de vrijheid heeft om het even welke tegenvordering in te stellen. Daarentegen moet de uitbreiding of wijziging van de vordering van de oorspronkelijke eiser steunen op een feit of een akte in de dagvaarding aangevoerd. Nochtans is de vordering die *in casu* door de oorspronkelijke eiser is ingesteld, in antwoord op de tegenvordering van de oorspronkelijke verweerder, evenzeer een tegenvordering.

A.1.2. Dit leidt tot een verschil in behandeling tussen de oorspronkelijke eiser en de oorspronkelijke verweerder. Beide categorieën van personen zijn vergelijkbaar. De tegenvordering van de verweerder heeft immers dezelfde doelstelling als de gewijzigde vordering van de oorspronkelijke eiser. Hoewel A. Van Hee en P. Lanoye van oordeel zijn dat dit verschil in behandeling verantwoord is wanneer de rechtspleging bij verstek verloopt, is dit niet het geval wanneer de rechtspleging op tegenspraak verloopt. De oorspronkelijke verweerder is dan immers op de hoogte van het bestaan van de uitbreiding of wijziging van de vordering, zodat zijn recht op verdediging is gewaarborgd. Zij menen dan ook dat de in het geding zijnde bepaling op onevenredige wijze afbreuk doet aan de rechten van de oorspronkelijke eiser.

A.1.3. De in het geding zijnde bepaling laat toe dat de oorspronkelijke verweerder de oorspronkelijke eiser in de loop van de procedure kan verrassen door bij conclusie een tegenvordering in te stellen op basis van nieuwe feiten of handelingen die geen verband houden met die welke in de gedinginleidende akte voorkomen, maar belet dat de oorspronkelijke eiser zijn inleidende vordering uitbreidt of wijzigt op basis van die aangevoerde feiten of handelingen. Tenzij de eiser de toestemming verkrijgt van de verweerder, kan hij zijn inleidende vordering niet uitbreiden op basis van rechtsfeiten of rechtshandelingen die de grondslag vormen van de tegenvordering van de verweerder indien die niet gebaseerd zijn op een feit of akte in de dagvaarding aangevoerd. Het recht van de eiser om zijn vordering aan te passen als reactie op de tegenvordering van de oorspronkelijke verweerder wordt op die manier zonder redelijke verantwoording beperkt. Hieruit vloeit voort dat de prejudiciële vragen bevestigend dienen te worden beantwoord.

A.2. De Ministerraad stelt vast dat het Hof zich over de eerste prejudiciële vraag reeds heeft uitgesproken in het arrest nr. 77/2007 van 10 mei 2007. Het Hof heeft in dat arrest geoordeeld dat het verschil in behandeling niet op onevenredige wijze afbreuk doet aan de rechten van de oorspronkelijke eiser. Vermits de oorspronkelijke eiser het geding heeft ingesteld, heeft hij immers alle vrijheid gehad de omvang ervan in de gedinginleidende akte te bepalen. Overigens belet niets de oorspronkelijke eiser, indien hij niet in de voorwaarden verkeert om de oorspronkelijke vordering te wijzigen, afzonderlijk een nieuwe vordering in te stellen en de nieuwe feiten of handelingen aan te voeren waarop zijn nieuwe aanspraken berusten. Op grond van die argumentatie dient ook de voorliggende eerste prejudiciële vraag ontkennend te worden beantwoord.

A.3.1. Ten aanzien van de tweede prejudiciële vraag merkt de Ministerraad allereerst op dat het louter ontkrachten door de oorspronkelijke eiser van een tegenvordering van de verweerder niet kan worden gelijkgesteld met het stellen van een tegenvordering of het uitbreiden van de oorspronkelijke hoofdvordering. De tegenvordering ingesteld door de verweerder overeenkomstig artikel 14 van het Gerechtelijk Wetboek heeft een autonoom karakter. Er dient geen enkel inhoudelijk verband te zijn tussen de initiële vordering en de tegenvordering. Volgens vaste cassatierechtspraak is het verloop en het verdere lot van de tegenvordering volledig onafhankelijk van de hoofdvordering van de eiser. Hieruit volgt dat het verweer van de eiser geenszins beperkt is tot feiten of akten uit de initiële dagvaarding. Artikel 807 van het Gerechtelijk Wetboek heeft enkel betrekking op het uitbreiden van de hoofdvordering van de eiser, niet op het verweer van de eiser tegen een tegenvordering van de verweerder.

A.3.2. Het gegeven dat de eiser geen autonome tegenvordering kan instellen die niet verbonden is met een feit of akte uit de gedinginleidende akte, is volgens de Ministerraad evenmin in strijd met de aangehaalde referentienormen. De mogelijkheid om een autonome tegenvordering in te stellen, is voorbehouden aan de verweerder. Dit blijkt uitdrukkelijk uit de tekst van artikel 14 van het Gerechtelijk Wetboek. Indien de eiser als reactie op een tegenvordering van de verwerende partij een tegenvordering in de tweede graad wenst in te stellen, is hij gebonden door de voorwaarden bepaald in artikel 807 van het Gerechtelijk Wetboek. Een dergelijke tegenvordering in de tweede graad is in essentie immers een uitbreiding van de oorspronkelijke hoofdvordering. Bijgevolg dient die uitbreiding of wijziging van de hoofdvordering een grondslag te vinden in de feiten of handelingen die in de gedinginleidende dagvaarding zijn aangevoerd.

A.3.3. De Ministerraad stelt dat artikel 807 van het Gerechtelijk Wetboek een wettig doel nastreeft. Die bepaling kent een bijzondere bescherming toe aan de rechten van de oorspronkelijke verweerder die wordt geconfronteerd met een wijziging van de oorspronkelijke vordering, door te vereisen dat zij het voorwerp uitmaakt van conclusies op tegenspraak en dat zij een grondslag moet vinden in een feit of akte in de dagvaarding aangevoerd. Het verschil in behandeling berust bovendien op een objectief criterium. Het is de eiser die een procesverhouding creëert. De verweerder maakt ingevolge het instellen van een tegenvordering die bestaande procesverhouding enkel wederkerig. Hij scheidt geen nieuwe procesverhouding. Tot slot meent de Ministerraad dat het verschil in behandeling geen onevenredige gevolgen teweegbrengt voor de rechten van de eiser. Als gedinginleidende partij heeft de eiser immers de soevereiniteit om de omvang van het geding volledig naar zijn eigen inzicht te bepalen in de inleidende akte. Indien de eiser, als reactie op een tegenvordering van de verweerder, een nieuwe vordering wil instellen die haar oorsprong niet vindt in een feit of een handeling uit de gedinginleidende akte, dan staat het hem volkomen vrij een nieuwe procedure op te starten teneinde zijn rechten gevrijwaard te zien. Daarenboven is de verweerder bij het instellen van een tegenvordering te allen tijde gebonden door het principe van de loyale procesvoering. Een deloyale procesvoering kan leiden tot een veroordeling wegens procesrechtsmisbruik. De tweede prejudiciële vraag dient dan ook ontkennend te worden beantwoord.

- B -

B.1. Met de eerste prejudiciële vraag wenst de verwijzende rechter te vernemen of artikel 807 van het Gerechtelijk Wetboek bestaanbaar is met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, in samenhang gelezen met de beginselen van de rechten van verdediging, de loyaleit van de procesvoering en de wapengelijkheid, in zoverre de oorspronkelijke eiser zijn vordering slechts kan uitbreiden of wijzigen indien dit berust op een feit of een handeling in de dagvaarding aangevoerd, terwijl een dergelijke beperking niet bestaat voor de oorspronkelijke verweerder die in eerste aanleg een tegenvordering instelt.

Met de tweede prejudiciële vraag wordt het Hof ondervraagd over hetzelfde verschil in behandeling, in het geval waarin de oorspronkelijke eiser zijn vordering wil uitbreiden of wijzigen in antwoord op de tegenvordering van de oorspronkelijke verweerder.

B.2. Artikel 807 van het Gerechtelijk Wetboek bepaalt :

« Een vordering die voor de rechter aanhangig is, kan uitgebreid of gewijzigd worden, indien de nieuwe, op tegenspraak genomen conclusies, berusten op een feit of akte in de dagvaarding aangevoerd, zelfs indien hun juridische omschrijving verschillend is ».

Artikel 14 van het Gerechtelijk Wetboek bepaalt :

« De tegenvordering is een tussenvordering die de verweerder instelt om tegen de eiser een veroordeling te doen uitspreken ».

B.3. Met betrekking tot het verschil in behandeling dat het voorwerp is van de eerste prejudiciële vraag heeft het Hof zich reeds uitgesproken bij zijn arrest nr. 77/2007 van 10 mei 2007 en heeft het geoordeeld dat artikel 807 van het Gerechtelijk Wetboek de artikelen 10 en 11 van de Grondwet niet schendt. In de voorliggende zaak dient het Hof bijkomend te onderzoeken of in dezelfde zin moet worden geoordeeld wanneer de uitbreiding of wijziging van de oorspronkelijke vordering het gevolg is van de tegenvordering van de oorspronkelijke verweerder.

B.4.1. Het voormelde artikel 807 van het Gerechtelijk Wetboek vereist een nauwe band tussen de oorspronkelijke vordering en de uitgebreide of gewijzigde vordering. Die bepaling strekt immers ertoe het recht van verdediging van de oorspronkelijke verweerder te waarborgen en te voorkomen dat die verweerder, die aan de hand van de gedinginleidende akte kennis heeft gekregen van de feiten of handelingen die aan de oorspronkelijke vordering ten grondslag liggen, zou worden verrast door het aanvoeren van nieuwe feiten of handelingen die niet in de inleidende akte zijn vermeld (Cass., 26 mei 1976, *Arr. Cass.*, 1975-1976, p. 1068).

B.4.2. De tegenvordering is, luidens artikel 14 van het Gerechtelijk Wetboek, een tussenvordering die de verweerder instelt om tegen de oorspronkelijke eiser een veroordeling te doen uitspreken. Wanneer zij in eerste aanleg wordt ingesteld, hoeft zij niet noodzakelijk

een verband te vertonen met de oorspronkelijke vordering en is zij ontvankelijk tot de sluiting van de debatten. De tegenvordering staat dus los van de oorspronkelijke vordering, zodat artikel 807 van het Gerechtelijk Wetboek niet van toepassing is op het instellen ervan (Cass., 30 maart 1979, *Arr. Cass.*, 1978-1979, p. 900; Cass., 31 maart 2003, *Arr. Cass.*, 2003, nr. 217).

B.4.3. Hieruit vloeit een verschil in behandeling voort tussen de oorspronkelijke eiser die de vordering wenst te wijzigen of uit te breiden, al dan niet in antwoord op de tegenvordering van de oorspronkelijke verweerder, en de oorspronkelijke verweerder die in eerste aanleg een tegenvordering instelt.

B.5.1. De in het geding zijnde bepaling streeft een wettig doel na : de wetgever vermocht immers een bijzondere bescherming toe te kennen aan de rechten van de oorspronkelijke verweerder die wordt geconfronteerd met een wijziging van de oorspronkelijke vordering door te vereisen, allereerst, dat zij het voorwerp uitmaakt van conclusies op tegenspraak en, vervolgens, dat zij een grondslag vindt in de feiten of handelingen die in de gedinginleidende akte worden aangevoerd.

B.5.2. Het verschil in behandeling berust op een objectief en pertinent criterium : de oorspronkelijke eiser die zijn vordering wenst uit te breiden of te wijzigen, al dan niet in antwoord op de tegenvordering van de oorspronkelijke verweerder, heeft met de gedinginleidende akte alle vrijheid gehad zijn aanspraken ten aanzien van de verweerder te definiëren en het onderwerp van het geschil aldus te omschrijven. De eiser op tegenvordering definieert, wanneer hij zijn vordering in eerste aanleg instelt, voor het eerst het onderwerp van zijn aanspraken ten aanzien van de oorspronkelijke eiser. De eiser op tegenvordering bevindt zich in dat opzicht in de situatie van de oorspronkelijke eiser wanneer deze zijn vordering indient.

B.5.3. Dat verschil in behandeling doet niet op onevenredige wijze afbreuk aan de rechten van de oorspronkelijke eiser. Vermits de oorspronkelijke eiser het geding heeft ingesteld, heeft hij immers alle vrijheid gehad de omvang ervan in de gedinginleidende akte te bepalen. Het feit dat de uitbreiding of wijziging van de vordering het gevolg is van de tegenvordering van de oorspronkelijke verweerder beïnvloedt die vaststelling niet.

B.5.4. Krachtens artikel 807 van het Gerechtelijk Wetboek kan een vordering die voor de rechter aanhangig is, worden uitgebreid of gewijzigd, indien nieuwe, op tegenspraak genomen conclusies berusten op een feit of handeling in de dagvaarding aangevoerd, zelfs indien de juridische omschrijving ervan verschillend is. Die bepaling vereist evenwel niet dat de nieuwe vordering uitsluitend zou berusten op het feit of de handeling in de dagvaarding aangevoerd (Cass., 3 december 1981, *Arr. Cass.*, 1981-1982, nr. 222; Cass., 4 oktober 1982, *Arr. Cass.*, 1982-1983, nr. 83; Cass., 11 mei 1990, *Arr. Cass.*, 1989-1990, nr. 536; Cass., 6 juni 2005, *Arr. Cass.*, 2005, nr. 317). De rechter moet ook uitspraak doen over de gewijzigde of uitgebreide vordering met inachtneming van de feiten die zich in de loop van het geding hebben voorgedaan en die een weerslag hebben op het geschil (Cass., 8 december 1980, *Arr. Cass.*, 1980-1981, nr. 213; Cass., 15 juni 1981, *Arr. Cass.*, 1980-1981, nr. 590; Cass., 11 mei 1990, *Arr. Cass.*, 1989-1990, nr. 536; Cass., 20 mei 1999, *Arr. Cass.*, 1999, nr. 296).

B.5.5. Daarenboven raakt de in het geding zijnde bepaling niet aan het recht van de oorspronkelijke eiser, verweerder op tegenvordering, om zich met diverse middelen te verweren tegen de tegenvordering van de oorspronkelijke verweerder.

B.5.6. Ten slotte belet niets de oorspronkelijke eiser, indien hij niet in de voorwaarden verkeert om de oorspronkelijke vordering uit te breiden of te wijzigen overeenkomstig artikel 807 van het Gerechtelijk Wetboek, in voorkomend geval afzonderlijk een nieuwe vordering in te stellen en de nieuwe feiten of handelingen aan te voeren waarop zijn nieuwe aanspraken berusten.

B.6. De prejudiciële vragen dienen ontkennend te worden beantwoord.

Om die redenen,

het Hof

zegt voor recht :

Artikel 807 van het Gerechtelijk Wetboek schendt niet de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, in samenhang gelezen met de beginselen van de rechten van verdediging, de loyaliteit van de procesvoering en de wapengelijkheid.

Aldus gewezen in het Nederlands en het Frans, overeenkomstig artikel 65 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof, op 26 april 2018.

De griffier,

De voorzitter,

F. Meersschaut

E. De Groot